

UOT: 343.1

DOI: 10.30546/EMNAA.2024.03.0011

BEYNƏLXALQ CİNAYƏT MƏHKƏMƏSİNİN DÖVLƏTLƏRLƏ HÜQUQİ MƏSƏLƏLƏR ÜZRƏ ƏMƏKDAŞLIQ PROBLEMLƏRİ

Əsgərova M.P.
Milli Aviasiya Akademiyası

Məqalə Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin (BCM) üzv olan və olmayan dövlətlərlə hüquqi məsələlər üzrə əməkdaşlıq problemlərinə həsr edilmişdir. Məhkəmənin iştirakçısı olma və Statutun ratifikasiya edilməsi milli qanunvericiliklərdə müvafiq dəyişikliklər edilməsini, o cümlədən, Məhkəmənin yurisdiksiyasına aid olan cinayətlərlə bağlı ölkə vətəndaşının həbs edilməsi və Məhkəmənin sərəncamına verilməsi, sərəncama vermə və ya digər hüquqi yardımla bağlı müxtəlif ölkələrdən və Məhkəmədən sorğular daxil olduqda Məhkəmənin sorğusunun icra edilməsinə üstünlük verilməsi, şahidlərin və zərərçəkmişlərin və onların ailə üzvlərinin və digər şəxslərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün təhlükəsizlik tədbirlərinin qəbul edilməsini, o cümlədən təsvirin və ya səsin dəyişdirilməsinə imkan verən texniki vasitələrdən, audio-vizual texnologiyadan, təhlükə altında olan şəxsə münasibətdə təxəllüslərdən istifadə edilməsini və digər məsələlərin nəzərə alınmasını tələb edir. Təhlükəsizlik Şurasının situasiyanı Məhkəməyə göndərmək səlahiyyəti, Statutun iştirakçısı olmayan dövlətlərin Şuranın qərarlarını qəbuletmə, icraetmə və kömək göstərilməsi üzrə öhdəliklərinin olması həm Statutun ratifikasiyası, həm də qoşulmama barədə qərar qəbul edilərkən dövlətin və vətəndaşların təhlükəsizliyinin prioritet təmin edilməsindən çıxış edərək hərtərəfli təhlil edilməlidir.

BCM-nin Statutunun və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin təhlili göstərir ki, BCM və Azərbaycan Respublikası arasında hüquqi yardım məsələləri ilə bağlı konkret hüquqi çərçivə olmasa da, dövlətlər arasında cinayət işləri üzrə hüquqi yardımla bağlı milli qanunvericiliyin müəyyən əlavələrlə BCM ilə münasibətlərə də tətbiq edilməsi mümkündür. Hətta, qanunvericiliyə belə əlavələr olmasa və ya BCM-lə əməkdaşlıq haqqında müqavilə olmadıqda belə, BCM-nin Statutunda qeyd olunan cinayətlərin universal yurisdiksiyaya daxil olmasından, digər beynəlxalq müqavilələrlə nəzərdə tutulmasından çıxış edərək, BCM-nin hüquqi yardım barəsində sorğuları icra olunmalıdır. Əslində müqavilə olmadıqda BCM-nin hüquqi yardım haqqında sorğularının diplomatik kanallarla Azərbaycana göndərilməsi və həll edilməsi mümkündür. Burada cinayət işləri üzrə hüquqi yardımın şərti kimi qarşılıqlı əsasında göstərilməsindən kənara çıxılmalıdır.

Açar sözlər: *beynəlxalq əməkdaşlıq, məhkəmə yardımı, həbs orderi, şəxslərin verilməsi, sübutların açıqlanması, şahidlərin müdafiəsi, psevdonimdən istifadə olunması, in camera baxış.*

Cinayətkarlıqla mübarizə müasir dövrün global problemlərindən birinə çevrilmişdir və cinayətkarlığın səviyyəsi və əhatə dairəsi genişləndikcə, getdikcə daha çox dövlətin əməkdaşlığını tələb edir. Cinayət mühakimə icraatı sahəsində belə əməkdaşlıq sahələrindən biri də Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi (BCM) ilə dövlətlərin əməkdaşlığıdır.

Məhkəmənin Statutunun [1] 93-cü maddəsi “Beynəlxalq əməkdaşlıq və hüquqi yardım” adlanır. Azərbaycan Respublikasının CPM-nin (Cinayət-Prosessual Məcəllə) [2] cinayət işlərinə dair hüquqi yardımın göstərilməsi üzrə icraatla bağlı 488.3-cü maddəsinə və “Cinayət işlərinə dair hüquqi yardım haqqında” Qanunun [3] 2.5-ci maddəsinə əsasən hər iki qanunun müddəaları beynəlxalq məhkəmə orqanları ilə əməkdaşlıq məsələlərinə şamil olunmur. Statutun 4-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən Məhkəmə bu Statutda nəzərdə tutulduğu kimi öz funksiya və səlahiyyətlərini istənilən İştirakçı Dövlətin ərazisində və xüsusi razılıq əsasında hər hansı digər Dövlətin ərazisində həyata keçirə bilər. Məhkəmə Statutun iştirakçısı olmayan hər hansı dövlətə xüsusi razılaşma və ya digər müvafiq əsaslarla yardım göstərilməsini təklif edə bilər, dövlət razılığa gəldikdən sonra sorğuların icrasında əməkdaşlıq etməkdən imtina etdikdə, Məhkəmə iştirakçı dövlətlər Assambleyasına və ya iş Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən Məhkəməyə verildiyi hallarda, Təhlükəsizlik Şurasına məlumat verə bilər. Statut ümumiyyətlə, Məhkəmənin üzv dövlətlər, üzv olmayan dövlətlər və istənilən dövlətlərarası təşkilatlarla hüquqi yardım sahəsində əməkdaşlığını nəzərdə tutur. Belə əməkdaşlıq iki istiqamətdə mümkündür, yəni Məhkəmə dövlətlərə və beynəlxalq dövlətlərarası təşkilatlara yardım üçün müraciət edir və dövlətlər və ya bu təşkilatlar özləri yardım göstərilməsinə hazır olduqlarını bildirirlər.

Statut məhkəmə ilə əməkdaşlıq və məhkəmə yardımına şəxsın həbs edilməsini və Məhkəmənin sərəncamına verilməsini (89-cu maddə), sərəncama verilməsi barədə vəsatət verməzdən əvvəl axtarışda olan şəxsın ilkin tutulmasını (90-cı maddə), digər əməkdaşlıq formalarını: şəxslərin və ya predmetlərin eyniləşdirilməsi və yerinin müəyyən edilməsi, andiçmə altında ifadələrin əldə edilməsi və ekspert və ya ekspertiza rəyləri daxil olmaqla məhkəməyə zəruri olan sübutların toplanması, istintaqa və ya cinayət təqibinə məruz qalan hər hansı şəxsın dindirilməsi və sorğu edilən dövlətin qanunvericiliyi ilə qadağan olunmayan hər hansı digər növ yardımın göstərilməsini aid edir. Məhkəmə dövlətlərlə əməkdaşlıq etmədən fəaliyyət göstərə bilməz, çünki onun özünün icra orqanları yoxdur. Məhkəmə qərarlarının icrasında iştirakçı dövlətlərə arxalanır. Keçmiş Yuqoslaviya ilə bağlı Qətnamədə [4] Cinayət Tribunalının Nizamnaməsinin [5] 29-cu maddəsi sorğuların yerinə yetirilməsi ilə bağlı dövlətlərin qeyd-şərtsiz əməkdaşlıq öhdəliyini nəzərdə tutur. Dövlətlər ilk növbədə humanitar hüququn və erga omnes öhdəliklərinin pozulmasına istinad edərək gecikmədən cavab verməlidir. *Prosecutor v. Tihomir Blaskic* işində qeyd olunur ki, “29-cu maddə Üzv Dövlətlərə bütün digər Üzvlər qarşısında öhdəlik və ya başqa sözlə, “*erga omnes partes öhdəlik*” qoyur [6].

Məhkəmənin dövlətlərlə əməkdaşlığı haqqında Tövsiyələr [7] əməkdaşlığın əsas sahələrini və əməkdaşlıqla bağlı problemləri müəyyən edir və onları aradan qaldırılması ilə bağlı təkliflər irəli sürür. Buraya hərtərəfli icra qanunvericiliyinin qəbulu və “Məhkəmənin imtiyazları və immunitetləri haqqında” Sazişin ratifikasiyası, ibtidai araşdırmaların, təhqiqatların, dəstəklənməsi, həbs və Məhkəmənin sərəncamına vermə, aktivlərin müəyyən edilməsi və s. əməkdaşlıq aiddir. Əslində Məhkəmənin beynəlxalq əməkdaşlıq və məhkəmə yardım kimi nəzərdə tutduğu bütün hərəkətlər Məhkəmənin yurisdiksiyasına aid olan cinayət işləri üzrə istintaqın aparılması və cinayət təqibinin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır.

CPM-nin 7.0.4-cü maddəsinə əsasən cinayət təqibi müəyyən məqsədlə, o cümlədən cinayət hadisəsinin və təqsirkar şəxslərin aradan qaldırılması üçün həyata keçirilən cinayət-prosessual fəaliyyətdir. Fikrimizcə, Statutda beynəlxalq əməkdaşlıq və məhkəmə yardımını ifadələrinin işlədilməsi, beynəlxalq təşkilatlardan müəyyən sənədlərin və informasiyanın verilməsinin xahiş

edilməsi və s. ilə bağlıdır. Məhkəmə yardımını həm ibtidai araşdırma mərhələsini, həm də məhkəmə baxışı mərhələsini əhatə edir. Statutda qeyd olunan əməkdaşlıq formalarının Azərbaycan Respublikasının prosessual qanunvericiliyi ilə müqayisəsi göstərir ki, qeyd olunan formaların hamısı cinayət işləri üzrə hüquqi yardımla bağlı prosessual və digər hərəkətlərin tərkibinə daxildir.

Statutda prosessual hərəkətlərin əksəriyyətinin digər əməkdaşlıq formalarına daxil edilməsi, şəxsin həbs edilməsi və Məhkəmənin sərəncamına verilməsi barədə vəsadət verməzdən əvvəl axtarışda olan şəxsin ilkin tutulmasının istintaqın sonrakı gedişi üçün mühüm əhəmiyyətə malik olması, insan hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı olduğundan daha detallandırılmış tənzim olunmanı tələb etməsi ilə bağlıdır. Bu gün Məhkəmənin fəaliyyətində şəxsin həbs edilməsi və Məhkəmənin sərəncamına verilməsi daha çox müzakirə doğuran, bəzi hallarda siyasi yanaşmalarla bağlı olduğu iddia olunan yardım növlərindən biridir. Kamil Səlimov hesab edir ki, “...*BMT Təhlükəsizlik Şurasının fəaliyyəti və onun BCM-ə yardım göstərməkdəki rolu ciddi etimad doğurmur, çünki onun tövsiyələri qabaqlayıcı xarakter daşıyır... O, siyasi həll üsullarına daha çox üstünlük verir...*” [8].

Burada K. Səlimovla razılaşaraq qeyd etmək lazımdır ki, M.Qəddafi, S.Qəddafi və A.Əs-Senussin həbsinə order verilməsi qərarı ondan əvvəl qəbul edilən BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnaməsi ilə [9] möhkəmləndirildi. Qətnamədə Liviya Ərəb Cəmahiriyyəsində “mülki əhaliyə qarşı geniş yayılmış və sistematik hücumların insanlığa qarşı cinayətə bərabər ola biləcəyini” nəzərə alaraq, zorakılığa dərhal son qoyulması və əhəlinin haqlı tələblərinin ödənilməsi üçün addımların atılması tələb edildi, Liviya hakimiyyət orqanları tədbirlər görməyə dəvət edildi. Məhkəmənin Palatası həbs orderlərini Statutun iştirakçısı olan dövlətlərə və BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvlərinə və Liviya hökumətinə göndərdi.

Bir çox tənqidçilər belə hesab edirlər ki, “*BCM yalnız ədalət mühakiməsini həyata keçirir və siyasi proseslərə qarışa bilməz*” [10]. Məhkəmənin siyasi xarakterli addımları içərisində 17 mart 2023-cü ildə iddia edilən hərbi cinayətlərə, o cümlədən uşaqların Ukraynadan Rusiyaya qanunsuz deportasiyasına, habelə Ukraynanın işğal olunmuş ərazilərindən uşaqların Rusiya Federasiyasına qanunsuz köçürülməsinə görə Vladimir Putinin və Uşaq Hüquqları üzrə Müvəkkili Mariya Lvova-Belovanın həbsinə order verilməsi [11] də qeyd olunur. Əslində Məhkəmənin belə bir qərar verməsini hüquqi cəhətdən qiymətləndirsək, Məhkəmənin sənədlərində belə bir immunitetin olması qeyd olunmamışdır, yəni Məhkəmə dövlət başçısının həbs olunması ilə bağlı qərar qəbul edə bilər. Dövlət başçısının toxunulmazlığı ilə bağlı məsələ dövlətdaxili hüquqda və ikitərəfli müqavilələrdə möhkəmləndirilmişdir. “Dövlətin vəzifəli şəxslərinin xarici cinayət yurisdiksiyasından toxunulmazlığı” Maddələr Layihəsində qeyd olunur ki, “*Dövlət başçısı, hökumət başçısı və xarici işlər naziri vətəndaşı olmayan dövlətin cinayət yurisdiksiyasından immunitetə malikdirlər*” [12]. Dövlətlərarası münasibətlərdə dövlət başçılarının və digər vəzifəli şəxslərin *ex officio* toxunulmazlığı qorunur. Statut rəsmi vəzifəyə istinad etməməni nəzərdə tutur, yəni Statut rəsmi mövqeyinə görə heç bir fərq qoyulmadan bütün şəxslərə eyni dərəcədə şamil edilir. Məhkəmə müvafiq əsaslar olduqda şəxsin həbsi barədə qərar çıxarır. Məhkəmənin dövlət başçısının həbs edilməsi barədə qərarının icrası demək olar ki, mümkün deyildir. Belə ki, dövlətləri həbs orderini icra etməyə məcbur edən mexanizm yoxdur. Məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin iştirakı olmadan məhkəməyə başlaya bilməz.

Digər dövlətlərin Məhkəmənin həbs haqqında orderinin icrası da siyasi mülahizələrlə bağlıdır. Məsələn, Cənubi Afrika 2015-ci ildə Yohannesburqda Afrika Dövlət Başçıları Sammitində iştirak edərkən Sudanın o zamankı prezidenti Ömər əl-Bəşiri həbs etmədi [13]. Hazırda Məhkəmənin bəzi həbs

orderlərini “virtual həbs” adlandırırlar. İndiyədək Məhkəmənin fəaliyyətində hakimiyyətdə olan dövlət başçılarının həbs edilməsi təcrübəsi yoxdur. Məsələn, Sudanın keçmiş prezidenti Ömər Əl Bəşir Məhkəmə tərəfindən axtarıya verilən ilk prezident və soyqırım cinayətinə görə ittiham olunan ilk şəxsdir. Onun barəsində olan iki həbs qərarının heç biri icra olunmamışdır və o, Məhkəmənin nəzarətində deyildir. Sudanın prezidenti Ömər əl-Bəşir 2019-cu ildə dövlət çevrilişi nəticəsində həbs edilmişdir, xarici valyuta saxladığına görə iki il həbs cəzası ilə cəzalandırılmışdır. Slobodan Miloşeviç Serbiyada həbs olundu və orada mühakimə olunmalı idi. Ancaq sonradan xarici təzyiq altında Məhkəməyə təhvil verildi [14].

Ancaq məsələnin Təhlükəsizlik Şurasının səviyyəsinə qaldırılması, həbs orderinin və digər tədbirlərin qəbul edilməsinin və icrasının mahiyyətini dəyişdirir və siyasi səviyyəyə qaldırır. Çju Ventsi hesab edir ki, “...*beynəlxalq hüququn digər ümumi prinsipləri işığında, BCM ilə əməkdaşlıq o qədər də könüllü deyil, beynəlxalq adət hüququna əsasən məcburidir... Buna görə də, dövlət BCM-in Nizamnaməsinə qoşulmamış olsa belə, bəzi hallarda yenə də onunla əməkdaşlıq etməyə borclu sayıla bilər...*” [15, s.107-108]. Əslində dövlətlərin üzv olmaması Məhkəmənin həmin dövlətlərin ərazisində baş verən və ya onlar tərəfindən törədilən cinayətlərə görə təhqiqatı həyata keçirməsinə mane olmur. Belə ki, hazırda Məhkəmə yurisdiksiyasının hər iki dövlətə aid olmamasına baxmayaraq, Rusiyanın Ukraynada hərəkətlərini araşdırır. 2014-cü ildən Ukrayna Məhkəmənin yurisdiksiyasını tanıyır və buna görə də Ukrayna ərazisində Rusiya hərbiçiləri tərəfindən törədilən cinayətləri araşdırma bilər. Ancaq Məhkəmə Rusiya vətəndaşlarını mühakimə edə bilməz. Prokuror Ukraynadakı vəziyyətlə bağlı araşdırma açmaq üçün icazə istəyəcəyini bildirdi.

Vəziyyətdən çıxış kimi, “*Reallıqda son nəticə o olardı ki, BCM yalnız təqsirləndirilən şəxsin vətəndaşı olduğu dövlətin və ya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının razılığı ilə yurisdiksiyaya malik olacaqdır*” [16, s.555]. Ancaq razılaşmayaraq, qeyd etmək istərdik ki, Təhlükəsizlik Şurasının xüsusi qətnaməsinin qəbul edilməsi nəzəri cəhətdən mümkündür, lakin Şuranın daimi üzvü dövlətlər, məsələn, Rusiya ilə bağlı qərar qəbul olunarkən və ya daimi üzv olan dövlətlərlə siyasi müttəfiq olan dövlətlərlə bağlı müzakirələr zamanı vəziyyəti daimi üzv dövlətlərin veto hüququ çətinləşdirir. İştirakçı dövlətlərin təqsirləndirilən şəxsi həbs etmək və Məhkəmənin sərəncamına vermək öhdəliyi dövlətlərin Statutun 86-cı maddəsində nəzərdə tutulan “Cinayətlərin təhqiqatı və təqibi zamanı Məhkəmə ilə hərtərəfli əməkdaşlıq etmək” ümumi öhdəliyi konkret olaraq “şəxslərin Məhkəmənin sərəncamına verilməsini” nəzərdə tutan 89-cu maddəsi ilə tamamlanır.

“Sərəncama vermə” termini xüsusi olaraq Roma Statutunda istifadə edilmək üçün seçilmişdir, çünki o, dövlətlərin ayrı-ayrı şəxslərin müqavilə əsasında beynəlxalq qurumlara təhvil verməsi prosesinə aiddir və ekstradisiyadan fərqli bir prosesdir. Sərəncama vermə “...*müstəqil hüquqi prosedurdur, ona dövlətlərarası təcrübədə, öz vətəndaşlarını verməmə də daxil olmaqla ekstradisiya məhdudiyətlərindən heç biri tətbiq olunmur*” [17, s.167].

Dövlətlər tərəfindən şəxslərin Məhkəmənin sərəncamına verilməsi üçün qoyulan prosesual tələblər ondan ibarətdir ki, dövlət daxilində belə bir prosedur olmalıdır. Azərbaycan Respublikasında təslim etmə ilə bağlı müqavilələr olsa da, öz dövlətinin vətəndaşlarının verilməsini nəzərdə tutmur. “Azərbaycan Respublikası və Mərakeş Krallığı arasında təslim etmə haqqında” Müqavilənin 1-ci maddəsinə əsasən “...*iki dövlətdən birinin ərazisində yaşayan və digər dövlətin məhkəmə və ya ədliyyə orqanları tərəfindən ...axtarılan şəxslərin bu Müqavilənin müddəalarına uyğun olaraq bir-birinə təslim etmələri öhdəliyini öz üzərinə götürürlər*” [18]. Dövlətlərin Statut

üzrə sərəncama vermə öhdəlikləri ilə bağlı milli qanunvericilikdə ya ekstradisiya ilə bağlı müddəalara dəyişiklik edilməli, ya da təslim etmənin tətbiq edildiyi şəxslərin dairəsi genişləndirilməlidir, yaxud da yeni institut kimi daxil edilməlidir. Şəxsin təslim edilməsi ilə bağlı daxili məhkəmə qərarının olmasının vacibliyinə fikrimizcə həmişə riayət edilməlidir. Böyük Britaniyanın “Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi (BCM) Aktı”nın [19] 17-ci Fəslinin 2-ci hissəsinin 2 maddəsinə əsasən Dövlət Katibi cinayət törətdiyi iddia edilən və ya BCM tərəfindən tələb olunan şəxsin tutulması və sərəncama verilməsi ilə bağlı sorğu aldıqda, o, sorğunu və ona əlavə olunan sənədləri müvafiq məhkəmə orqanına göndərir. Müvafiq ədliyyə işçisi orderin BCM tərəfindən verildiyinə əmin olarsa, o, Birləşmiş Krallıqda icra üçün orderi təsdiq etməlidir.

Sərəncama vermə proseduru nisbətən sadədir. “Prosedur və Sübut Qaydaları”nın [20] 184-cü Qaydası tələb edir ki, Məhkəmənin ittiham aktında olan şəxslər sərəncama vermək üçün hazır olduqda, sorğu edilən dövlətlər dərhal Məhkəmənin Katibliyinə məlumat verməlidirlər. Dövlətlər və Katiblik sərəncama vermə tarixi və üsulu ilə bağlı razılığa gəlməlidirlər. Təcili hallarda Məhkəmə axtarılan şəxsin onun sərəncamına verilməsi haqqında sorğu və bu sorğunu möhkəmləndirən sənədlər təqdim edilənədək ilkin həbs olunmasını xahiş edə bilər, xahiş yazılı formada və onun çatdırılmasını təmin edən istənilən üsulla göndərilir. Xahiş göndərilən dövlət ilkin həbs edilən şəxsin sərəncama verilməsi barədə Məhkəmədən xahiş almadıqda və ya həbslərin həyata keçirildiyi tarixdən altmış gün müddət keçərsə, həmin şəxsi azad etməlidir. Əgər sonradan sərəncama vermə barədə əlavə vəsatətlər daxil olarsa, azadlığa buraxılan şəxslərin sonrakı həbsinə və sərəncama verilməsinə xələl gətirmir.

Şəxsin həbs edilməsi və sərəncama verilməsi ilə bağlı prosedur zamanı şəxsin etiraz etmək hüququ nəzərdə tutulmuşdur. Həbs edilən şəxs “ne bis in idem” prinsipi əsasında milli məhkəməyə etiraz edərsə, sorğu edilən dövlət qəbul edilməzliyə dair müvafiq qərarın olub-olmadığını müəyyən etmək üçün dərhal Məhkəmə ilə məsləhətləşməlidir. Əgər iş məqbul hesab edilərsə, sorğu edilən dövlət sorğunun icrasına davam edir. Daşıma hava nəqliyyatı ilə həyata keçirilərsə və tranzit dövlətin ərazisində enmə nəzərdə tutulmursa, tranzit dövlətin razılığı tələb olunmur. Planlaşdırılmamış enmə olduqda, Məhkəmə tranzit dövlətinə yazılı xahiş göndərir və bu proseduru 96 saat ərzində həyata keçirməlidir.

Həbs və sərəncama vermə ilə bağlı çarpışan sorguların olması mümkündür. Sərəncama verilməsi planlaşdırılan şəxs eyni davranışa görə digər dövlətdən ekstradisiya barədə xahiş daxil olduqda, Məhkəmənin sorğusuna üstünlük verir. Ancaq bəzi şərtlərin olması tələb olunur: Məhkəmənin işin qəbul edilməsi barədə qərarı olmalı və bu qərarla sorğu edən dövlət tərəfindən aparılan istintaq və ya cinayət təqibinin nəzərə alınması öz əksini tapmalıdır; sorğu göndərilən dövlət Məhkəmənin belə qərarını almadıqda, digər sorğu göndərən dövlətdən daxil olan ekstradisiya haqqında xahişə baxa bilər, ancaq işin qəbul edilməsi haqqında Məhkəmə tərəfindən qərar qəbul edilənədək, şəxsin ekstradisiyasını ləngidir. Sorğu göndərən dövlət Statutun üzvü olmadıqda, sorğu göndərilən dövlət Məhkəmə işi qəbul edilən hesab etdikdə, onun sorğusunun icrasına üstünlük verir. Sorğu edilən dövlətin ekstradisiya ilə bağlı beynəlxalq öhdəliyi varsa, o, sorğuların müvafiq tarixlərini və sorğu edən dövlətin maraqlarını, o cümlədən cinayətin onun ərazisində törədilmədiyini, qurbanların və axtarışda olan şəxsin vətəndaşlığını və mümkünlüyünü nəzərə almalıdır.

Məhkəmə milli cinayət mühakiməsi sistemlərini tamamlayıcı xarakter daşıyır. Şəxs üzərində yurisdiksiyasını həyata keçirən dövlətlər yurisdiksiyanı həyata keçirmişlərsə, həmin işə məhkəmədə

baxılması istisna olunur. Təqsirləndirilən şəxslərin yurisdiksiya dövlətləri araşdırma və ya cinayət təqibini həyata keçirmək istəmədikdə, formal həyata keçirdikdə və ya bu mümkün olmadıqda Məhkəmə tamamlayıcı funksiyasından istifadə edir.

Dövlətlər Məhkəmə ilə araşdırma və sübut məsələləri üzrə əməkdaşlıq prosedurlarını daxili hüquqda nəzərdə tutmalıdırlar. İştirakçı dövlət tərəfindən Prokurora verilən və BMT Nizamnaməsinin [21] VII Fəslinə əsasən Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən prokurora verilən situasiyaları və Statutun 15-ci maddəsinə əsasən Məhkəmənin yurisdiksiyasına aid olan cinayətlər haqqında informasiya əsasında Prokurorun proprio motu istintaq başlamasını fərqləndirmək lazımdır. Prokuror daxil olan məlumatların ciddiliyini qiymətləndirmək üçün dövlətlərdən, BMT orqanlarından, hökumətlərarası və ya qeyri-hökumət təşkilatlarından və ya uyğun hesab etdiyi digər etibarlı mənbələrdən əlavə məlumat tələb edir və Məhkəmənin yerləşdiyi yerdə yazılı və ya şifahi sübutlar əldə edir.

BMT-nin üzvü dövlətlərdən Təhlükəsizlik Şurasının qərarlarının qəbul edilməsi və icra olunması tələb olunur. Təhlükəsizlik Şurasının hərtərəfli səlahiyyətini nəzərə alaraq, Təhlükəsizlik Şurasının situasiyanı Məhkəməyə göndərmək səlahiyyəti Statutun iştirakçısı olmayan dövlətlərin Şuranın qərarlarını qəbul etmələrini, icra etmələrini və kömək göstərilməsini tələb edir. *“BCM-nin yurisdiksiyasının tərəf olmayan tərəfin razılığı olmadan tərəf olmayanların vətəndaşları üzərində həyata keçirilməsi beynəlxalq hüquqa ziddir”* [22, s.618]. *“BCM reallığa çevrildikdə, Üçüncü Dövlətlər Roma Nizamnaməsini ratifikasiya edib-etməməsindən asılı olmayaraq BCM-dən immunitetə malik olmayacaqlar. Xüsusilə, iştirakçı olmayan dövlətlər öz vətəndaşlarının təqibinə mane ola bilməyəcəklər”* [23, s.494].

Məhkəmə həqiqəti müəyyən etmək, cinayət məsuliyyətinin olub-olmamasının qiymətləndirilməsi üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktları və sübutları əhatə etmək üçün öz səlahiyyətlərinə və/və ya mandatlarına uyğun olaraq hər hansı dövlətin və ya hökumətlərarası təşkilatın və ya mexanizmin əməkdaşlığına müraciət edir. İstintaqın gedişində şəxslərin hüquqları Statutun 55-ci maddəsi ilə tənzim olunur və insan hüquqlarına dair beynəlxalq sənədlərdə nəzərdə tutulan fundamental hüquqları əhatə edir. Məsələn, *“şəxs özünü ittiham etməyə və ya günahını etiraf etməyə məcbur edilməməlidir”* (55-ci maddənin 1 (a) bəndi) müddəası milli CPM-in 20.1-ci maddəsində; Statutun 55-ci maddəsinin 1 (b) maddəsində nəzərdə hər hansı formada məcburiyyət, təzyiq, hədə, işgəncə və ya digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzaya məruz qalmama CPM-nin 15.2.1-ci maddəsində; Statutun 55-ci maddəsinin 1(c) bəndində nəzərdə tutulan müddəa, yəni dindirmə şəxsin tam başa düşmədiyi və ya danışmadığı dildə aparılırsa, pulsuz olaraq ixtisaslı tərcüməçinin köməyi və ədalətlik tələblərini təmin etmək üçün zəruri olan tərcümələr təmin edilməlidir, CPM-nin 26-cı maddəsində; Statutun 55-ci maddəsinin 1(d) maddəsində nəzərdə tutulan Statutda müəyyən edilmiş əsaslar və prosedurlar istisna olmaqla, əsassız həbsə və ya tutmaya məruz qalmama, habelə azadlıqdan məhrum edilə bilməmə CPM-nin 14-cü maddəsində öz əksini tapmışdır. Statutun 72-ci maddəsinə əsasən, iştirakçı dövlət sorğu onun milli təhlükəsizliyinə aid olan hər hansı sənədlərin təqdim edilməsi və ya sübutların açıqlanması ilə bağlı olduqda yardım haqqında sorğudan tam və ya qismən imtina edə bilər.

Beynəlxalq hüquqda iki funksional, yəni yerinə yetirdikləri vəzifələrlə bağlı olan toxunulmazlıq - dövlətlər arasında qarşılıqlı münasibətə əsaslanan dövlət nümayəndələri üçün diplomatik toxunulmazlıq və beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq beynəlxalq konvensiyalar kontekstində iş aparən heyət üçün toxunulmazlıq nəzərdə tutulur. *“Diplomatik əlaqələr haqqında”*

Vyana Konvensiyasının Preambulasında “*Bu cür imtiyaz və immunitetlərin ayrı-ayrı adamların mənfəəti üçün deyil, dövlətlərinin adından konsulluq qurumlarının funksiyalarının səmərəli surətdə həyata keçirilməsini təmin etmək üçün verildi*” [24] ifadə edilmişdir. “Məhkəmənin İmtiyazları və İmmunitetləri haqqında” Sazişdə [25] tətbiq dairəsi nəzərdə tutulmuşdur.

Məhkəmədə də şahidlər ifadə vermələri üçün şəxsi təhlükəsizliklərinin təmin olunmasına əmin olmalıdırlar və təhlükəsizliyin təmin olunması üzrə tədbirlərin görülməsi Məhkəmənin üzərinə qoyulmuşdur. Məhkəmə prosesin istənilən hissəsinin qapalı (in camera) keçirilməsini və sübutların elektron və ya xüsusi vasitələrlə təqdim edilməsini nəzərdə tutur. Şahidlərin müdafiəsi üçün Məhkəmə tərəfindən verilən tədbirlər əsasən Katibliyin strukturunda yaradılmış “Zərərchəkmışlərə və şahidlərə yardım göstərilməsi üzrə Qrup” tərəfindən təmin edilir.

Yüksək risk altında olan qurbanları və ya şahidləri qorumaq üçün daimi və ya müvəqqəti yerləşdirmə və yerdəyişmə ilə bağlı Katib Məhkəmə adından razılaşmalara nail olmaq üçün dövlətlərlə danışıqlar aparmaq səlahiyyətinə malikdir. Müvəqqəti yerləşdirmə ad hoc razılaşmalar vasitəsilə, adətən şəxsin və onun ailəsinin təcili köçürülməsi üçün istifadə olunur. Daimi yerdəyişmə zamanı zərərchəkmış və ya şahid qeyri-müəyyən müddətə başqa yerə köçürülür. Bu zaman şahidin qanuni rezidentlik statusunu əldə etməsi, mənzil tapa bilməsi, işlə təmin olunması və tibbi xidmətdən istifadə imkanı nəzərə alınır. Köçürülmüş şəxslərə ən azı qaçqınlara verilən təminatlar verilir və konfidensial xarakter daşıyır.

Şahidin, zərərchəkmışin və digər şəxslərin müdafiəsi üçün və onların razılığı tələb olunmadan tədbirlər görülməsi barədə Məhkəmə tərəfindən sərəncam verilə bilər. Belə müdafiə tədbirlərinə informasiyanın müdafiəsi ilə bağlı olan tədbirlər, o cümlədən onların şəxsiyyəti, olduğu yer barədə məlumatların çap və ya informasiya agentlikləri tərəfindən açıqlanmasının və ya məlumat verilməsinin qarşısının alınması üçün tədbirlər görülməsi, məsələn dinləmələrin in camera keçirilməsi, açıq protokollardan məlumatların çıxarılması, informasiyanın üçüncü tərəflərə açıqlanmasının qadağan edilməsi, elektron və ya digər xüsusi vasitələrdən, o cümlədən təsvirin və ya səsin dəyişdirilməsinə imkan verən texnologiyadan, audiovizual texnologiyadan, xüsusən videokonfrans və qapalı yayımlardan və audio texnologiyasından müstəsna istifadə etməklə sübut təqdim etmək, təxəllüsdən istifadə etmək aiddir. Qeyd etmək lazımdır ki, milli CPM və “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında” Qanunda [26] təsvirin və ya səsin dəyişdirilməsinə imkan verən texniki vasitələrdən, audio-vizual texnologiyadan, təhlükə altında olan digər şəxsə münasibətdə təxəllüslərdən istifadə etmək nəzərdə tutulmur.

Statut cəza tədbirlərinə müəyyən müddətə (maksimum 30 il müddətinə) azadlıqdan məhrum etməni, ömürlük azadlıqdan məhrum etməni, həmçinin cəriməni və cinayət nəticəsində birbaşa və ya dolayı yolla əldə edilmiş gəlirlərin, əmlakın və aktivlərin üçüncü şəxslərin bona fide hüquqlarına xələl gətirmədən müsadirə edilməsini nəzərdə tutur. Deməli, əsas cəzalar kimi müəyyən müddətə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə nəzərdə tutulur. Cərimə və cinayət nəticəsində birbaşa və ya dolayı yolla əldə edilmiş gəlirlərin, əmlakın və aktivlərin müsadirə edilməsi azadlıqdan məhrum etmə ilə yanaşı tətbiq edilir, yəni əlavə cəzalar kimi tətbiq edilir. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə [27] əsasən qəsdən törədilməsinə görə on iki ildən artıq azadlıqdan məhrum etmə cəzası və ya daha ağır cəza nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə ağır cinayətlər hesab olunur, cinayətlərin məcmusu üzrə cəza təyin edilərkən azadlıqdan məhrum etmə müddətinin qismən və ya tamamilə toplandığı hallarda, azadlıqdan məhrum etmənin yuxarı həddi iyirmi ildən, hökmlərin məcmusu üzrə isə iyirmi beş ildən artıq ola bilməz. Məhkəmənin yurisdiksiyasına aid

olan cinayətlər üzrə ədalət mühakiməsi milli məhkəmələr tərəfindən həyata keçirildikdə, milli qanunvericilik rəhbər tutulmalıdır. Azadlıqdan məhrum etmə cəzasının icrası Məhkəmənin nəzarəti altında və məhbuslarla rəftarla bağlı geniş qəbul edilmiş beynəlxalq müqavilə standartlarına uyğun olmalıdır. İstənilən halda, azadlıqdan məhrum etmə şəraiti icra dövlətində oxşar cinayətlərə görə məhkum edilmiş məhkumlar üçün nəzərdə tutulandan az əlverişli olmamalıdır.

Məhkəmənin cərimə və müsadirə tədbirləri barədə qərarları dövlətlər tərəfindən icra olunur, ancaq icra nəticəsində əldə edilən bütün gəlirlər və predmetlər Məhkəməyə verilir.

Məhkəmə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə qarşı cinayətlər üzrə də yurisdiksiyaya malikdir. Bu cinayətlərə yalan ifadələrin verilməsi, bilə-bilə yalan və ya saxtalaşdırılmış sübutların təqdim edilməsi, şahidə qanunsuz təsir göstərmək, şahidin iştirakına və ya ifadə verməsinə maneələr yaratmaq və s. aiddir. Bu əməllər Cinayət Məcəlləsinin 294, 297, 299, 182, 311-ci maddələrində öz əksini tapmışdır. Dövlətlər bu cinayətlərə görə cəzaları müəyyən edən cinayət qanunvericiliyini öz vətəndaşı tərəfindən və ya onun ərazisində törədilmiş cinayətlərə şamil etməlidir.

Qeyd olunanlara əsasən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Məhkəmənin iştirakçısı olma və Statutun ratifikasiya edilməsi milli qanunvericiliklərdə müvafiq dəyişikliklər edilməsini, o cümlədən, Məhkəmənin yurisdiksiyasına aid olan cinayətlərlə bağlı ölkə vətəndaşının həbs edilməsi və Məhkəmənin sərəncamına verilməsi, sərəncama vermə və ya digər hüquqi yardım ilə bağlı müxtəlif ölkələrdən və Məhkəmədən sorğular daxil olduqda Məhkəmənin sorğusunun icra edilməsinə üstünlük verilməsi, şahidlərin və zərərçəkmişlərin və onların ailə üzvlərinin və digər şəxslərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün təhlükəsizlik tədbirlərinin qəbul edilməsini, o cümlədən, təsvirin və ya səsin dəyişdirilməsinə imkan verən texniki vasitələrdən, audio-vizual texnologiyadan, təhlükə altında olan digər şəxsə münasibətdə təxəllüslərdən istifadə edilməsini və digər məsələləri nəzərə almalıdır. Bundan başqa dövlətlərin Məhkəmələrin sorğularını icra etməkdən imtina etdiyi hallarda, Məhkəmənin bu barədə İştirakçı Dövlətlər Assambleyasına və ya İş Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən Məhkəməyə verildiyi hallarda, Təhlükəsizlik Şurasına məlumat verməsi, Təhlükəsizlik Şurasının hərtərəfli səlahiyyətini nəzərə alaraq, Təhlükəsizlik Şurasının situasiyanı Məhkəməyə göndərmək səlahiyyəti, Statutun iştirakçısı olmayan dövlətlərin Şuranın qərarlarını qəbul etmə, icra etmə və kömək göstərilməsi üzrə öhdəliklərinin olması, həm Statutun ratifikasiyası, həm də qoşulmama barədə qərar qəbul edilərkən dövlətin və vətəndaşların təhlükəsizliyinin prioritet təmin edilməsindən çıxış edərək hərtərəfli təhlil edilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. URL: <https://e-qanun.az/framework/46950>
3. Cinayət işlərinə dair hüquqi yardım haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. URL: <https://e-qanun.az/framework/2804>
4. Resolution 827 (1993), Adopted by the Security Council at its 3217th meeting, on 25 May 1993. URL: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf

5. Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, September 2009. URL:
https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf
6. Prosecutor v. Tihomir Blaskic. Judgement on the request of the Republic of Croatia for review of the decision of Trial Chamber II of 18 July 1997. URL:
<https://www.icty.org/x/cases/blaskic/acdec/en/71029JT3.html>
7. Recommendations on States' Cooperation with the International Criminal Court (ICC): Experiences and Priorities. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/66-Recommendations-Flyer-ENG.pdf>
8. Камил Салимов. Международный уголовный суд и проблемы разрешения конфликтов на Южном Кавказе. URL: https://anl.az/el/q/qarabag_3/q-23.htm
9. Resolution 1970 (2011) Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1970-%282011%29>
10. Волеводз А.Г. Международный уголовный процесс по делу Каддафи: политика или право? Сайт Университета МГОМО. –2011, 5 июля. URL:
https://mgimo.ru/about/news/experts/191399/?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com
11. Warrants of arrest for two individuals in the context of the situation in Ukraine: Mr Vladimir Vladimirovich Putin, President of the Russian Federation, and Ms Maria Alekseyevna Lvova-Belova, Commissioner for Children's Rights in the Office of the President of the Russian Federation, 17 March 2023, ICC Pre-Trial Chamber II. URL:
<https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>
12. Resolution 62/66 of 6 December 2007 of the International Law Commission "Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction". URL:
https://legal.un.org/ilc/guide/4_2.shtml
13. ICC panel confirms: South Africa legally required to arrest al-Bashir. URL:
<https://www.coalitionfortheicc.org/news/20170706/icc-panel-confirms-south-africa-legally-required-arrest-albashir>
14. Situation in Darfur, Sudan ICC-02/05. URL: <https://www.icc-cpi.int/darfur>
15. Чжу Вэньци. О сотрудничестве с Международным уголовным судом государств, не являющихся участниками Статута // Международный журнал Красного Креста, – Москва: –2006. Том 88, №86. – с.107-136.
16. Sharon A. Williams. The Rome Statute on the International Criminal Court - Universal Jurisdiction or State Consent - To Make or Break the Package Jurisdiction or State Consent-To Make or Break the Package Deal // International Law Studies, – 2000. Volume 75. –p. 539-564.
URL:https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2341&context=scholarly_works
17. Сафаров Н.А. Передача лиц Международному уголовному суду и институт экстрадиции: трудный компромисс // Московский журнал международного права, – Москва: –2003. № 2. – с.150-167.
18. Azərbaycan Respublikası və Mərakeş Krallığı arasında təslim etmə haqqında Müqavilə (2011).URL: <https://e-qanun.az/framework/21905>

19. UK International Criminal Court Act 2001. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/17>
20. Rules of Procedure and Evidence 2002. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RulesProcedureEvidenceEng.pdf>
21. UN Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
22. Dapo, Akande. The Jurisdiction of the International Criminal Court over Nationals of Non-Parties: Legal Basis and Limits// Journal of International Criminal Justice, –2003.December 3, Volume 1, Issue 3. – p.618–650. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/1.3.618>
23. Danilenko, Gennady M. The Statute of the International Criminal Court and Third States// Michigan Journal of International Law, – 2000. Volume 21. – p.445-494. URL: <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol21/iss3/3>
24. Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf
25. Afreemnt on the privileges and immunities of the International criminal Court. URL: [https://legal.un.org/icc/apic/apic\(e\).pdf](https://legal.un.org/icc/apic/apic(e).pdf)
26. Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu, 11 dekabr 1998-ci il, № 585-IQ. URL: <https://e-qanun.az/framework/5098>
27. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. URL: https://e-qanun.az/framework/46947#_Toc89058517

REFERENCES

1. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>
2. Azərbaycan Respublikasının Jinayət-Prosessual Məcəlləsi. URL: <https://e-qanun.az/framework/46950>
3. Jinayət işlərinə dair hüquqi yardım haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. URL: <https://e-qanun.az/framework/2804>
4. Resolution 827 (1993), Adopted by the Security Council at its 3217th meeting, on 25 May 1993. URL: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf
5. Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, September 2009. URL: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf
6. Prosecutor v. Tihomir Blaskic. Judgement on the request of the Republic of Croatia for review of the decision of Trial Chamber II of 18 July 1997. URL: <https://www.icty.org/x/cases/blaskic/acdec/en/71029JT3.html>
7. Recommendations on States' Cooperation with the International Criminal Court (ICC): Experiences and Priorities. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/66-Recommendations-Flyer-ENG.pdf>

8. Kamil Salimov. Mezhdunarodniy ugovolnii sud i problemi razresheniya konfliktov na Yujnom Kafkaze. URL: https://anl.az/el/q/qarabag_3/q-23.htm
9. Resolution 1970 (2011) Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1970-%282011%29>
10. Volevodz A.G. Mezhdunarodniy ugovolnii protsess po delu Kaddafi: politika ili pravo? Sayt Universiteta MGOMO. –2011, 5 iyulya. URL: https://mgimo.ru/about/news/experts/191399/?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com
11. Warrants of arrest for two individuals in the context of the situation in Ukraine: Mr Vladimir Vladimirovich Putin, President of the Russian Federation, and Ms Maria Alekseyevna Lvova-Belova, Commissioner for Children’s Rights in the Office of the President of the Russian Federation, 17 March 2023, ICC Pre-Trial Chamber II. URL: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>
12. Resolution 62/66 of 6 December 2007 of the International Law Commission “Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction”. URL: https://legal.un.org/ilc/guide/4_2.shtml
13. ICC panel confirms: South Africa legally required to arrest al-Bashir. URL: <https://www.coalitionfortheicc.org/news/20170706/icc-panel-confirms-south-africa-legally-required-arrest-albashir>
14. Situation in Darfur, Sudan ICC-02/05. URL: <https://www.icc-cpi.int/darfur>
15. Chju Venthi. O sotrudnichestve s Mejdunarodnim ugovolnim sudom gosudarstv, ne yavlyayushichsya uchastnikami Statuta // Mejdunarodniy jurnal Krasnogo Kresta, – Moskva: –2006. Tom 88, №86. – s.107-136.
16. Sharon A. Williams. The Rome Statute on the International Criminal Court - Universal Jurisdiction or State Consent - To Make or Break the Package Jurisdiction or State Consent - To Make or Break the Package Deal // International Law Studies, – 2000. Volume 75. –p. 539-564. URL: https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2341&context=scholarly_works
17. Safarov N.A. Peredacha lits Mejdunarodnomu ugovolnomu sudu i institut ekstraditsii: trudniy kompromiss // Moskovskiy jurnal mejdunarodnogo prava, – Moskva: –2003. № 2. – s.150-167.
18. Azərbaycan Respublikası və Mərakeş Krallığı arasında teslim etmə haqqında Müqavilə (2011).URL: <https://e-qanun.az/framework/21905>
19. UK International Criminal Court Act 2001. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/17>
20. Rules of Procedure and Evidence 2002. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RulesProcedureEvidenceEng.pdf>
21. UN Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
22. Dapo, Akande. The Jurisdiction of the International Criminal Court over Nationals of Non-Parties: Legal Basis and Limits// Journal of International Criminal Justice, –2003.December 3, Volume 1, Issue 3. – p.618–650. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/1.3.618>
23. Danilenko, Gennady M. The Statute of the International Criminal Court and Third States//

- Michigan Journal of International Law, – 2000. Volume 21. – p.445-494. URL: <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol21/iss3/3>
24. Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf
25. Agreement on the privileges and immunities of the International Criminal Court. URL: [https://legal.un.org/icc/apic/apic\(e\).pdf](https://legal.un.org/icc/apic/apic(e).pdf)
26. Jinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu, 11 dekabr 1998-ci il, № 585-IQ. URL: <https://e-ganun.az/framework/5098>
27. Azərbaycan Respublikasının Jinayət Məcəlləsi. URL: https://e-qanun.az/framework/46947#_Toc89058517

**PROBLEMS OF COOPERATION OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT
WITH STATES ON LEGAL MATTERS**

Asgarova M.P.
National Aviation Academy

The article is devoted to the problems of cooperation of the International Criminal Court with member and non-member states on legal issues. The participation in the Court, ratification of the Statute requires consideration of making relevant changes in national legislation, including the prioritization to the execution of the Court's request or other legal assistance when requests are received from various countries and the Court regarding the arrest of a country's citizen in connection with the crimes under the Court's jurisdiction and surrender of persons to the Court, the adoption of measures to ensure the security of a witness and victims or his or her family members and other persons, including the use of technical means enabling the alteration of pictures or voice, the use of audiovisual technology, pseudonyms for the person in danger, and other matters. The authority of the Security Council to refer the matter to the Court, the obligations of the Statute parties states to accept, implement and provide assistance to the decisions of the Council should be carefully analyzed based on the priority of ensuring the safety of the state and citizens when deciding on the ratification or non-accession to the Statute

The analysis of the Statute of the ICC and legislation of the Republic of Azerbaijan shows that although there is no specific legal framework regarding legal assistance issues between the ICC and the Republic of Azerbaijan, it is possible to apply the national legislation on legal assistance on criminal cases to relations with the ICC with certain additions. Even if there are no such additions to the legislation or there is no agreement on cooperation with the ICC, the ICC's requests for legal assistance should be implemented based on the fact that the crimes mentioned in the Statute of the ICC are included in the universal jurisdiction and provided for by other international agreements. In fact, in the absence of an agreement, it is possible to send and resolve the ICC's requests for legal assistance to Azerbaijan through diplomatic channels. Here, it is necessary to deviate from the provision of legal assistance on the basis of reciprocity as a condition for criminal cases.

Key words: international cooperation, judicial assistance, warrant of arrest, surrender of persons, disclosure of evidence, protection of witnesses, use a pseudonym, proceeding in camera.

Rəyçi: h.f.d. Hüseynov S.Z.

Müəlliflər haqqında məlumat

Soyadı, adı, atasının adı	İş yeri	Vəzifəsi, elmi dərəcəsi, elmi adı	Əlaqə
Əsgərova Mətanət Paşa qızı	Milli Aviasiya Akademiyası	“Hüquq” kafedrasının müəllimi, h.e.d., dosent	matanatasgarova@yahoo.com mob: (+994)50 313 94 21